

- of the state security organs of the USSR of the 1920s and 1930s: source study analysis. Ternopil: View. «Zbruch», 2010. – 372 pp.). *Ukr. is jury*, 1, 183–200. (in Ukr.)
20. Motika, Gz. (2006). Rat on: Ivanenko V., Yakunin V. OUN and UPA in the Second World War: problems of historiography and methodology. Dnipropetrovsk: ARTPRES, 426. *Ukraine Modern*. – P. 13 (2): The war of winners and losers (2008). K.: Criticism, 307. (in Ukr.)
 21. Yefremov, S. O. (1997). Diaries, 1923–1929 / Order: O. I. Putro (main emphasis) and so on; Science Ed. E. S. Nightingale; *National Baka of Ukraine them*. VI Vernadsky; Entrance of archival studies. K.: Gas. «Rada», 848 (in Ukr.)
 22. Kostyuk, G. O. (1995). Stalinism in Ukraine: (Genesis and Consequences): *Research and observation of the contemporary* / Per. from Eng. K., Smoloskyp, 508. (in Ukr.)
 23. Moroz V. (1975). *Essays, letters and documents*. Publishing house «Modernity», 286. (in Ukr.)
 24. Shangina, V. C. (1970). Signed by Lenin. *A collection of documents, letters and memoirs*. M.: Young Guard., – 112. (in Rus.)
 25. Bilokin, S. (2010). Management of State Terror. Reconstruction of the source base. *Political Terror and Terrorism in Ukraine of the XIX–XX centuries: Historical Essays*. K, 496–498. (in Ukr.)

KOROL R. V.,

HISTOROGRAPHY, SOURCE BASE, AND METHODOLOGY OF RESEARCH THEMES OF THE REPRESSION OF TOTALITARY MODE ON SCHOOL AND STUDENT YOUTH

The historiography and sources of repressions of the totalitarian system of state power of the 20th century concerning Ukrainian political criminals aged 12 to 25 years are investigated.

An author analyses the legislative process of overcoming of ideological limitations in historical researches, summarizes the open archived sources about the repressions of the totalitarian state against a rising generation. The list of the archived funds of the Record office of the Cherkasy area, in that the actual presence of the archived information of repressive organs is educed and set for period 1917–1991 is illustrated. Accented, that a mainspring base for researchers the declassified documents of state became and to the archive of CK of communist Party of Ukraine, her local party committees, materials of the archived subdivisions of former Committee of state security of UKRAINE. In funds open for working hundred documents of party-official of cheka control and punitive system are again stunelee mosynary students and students. On the basis of study of the declassified businesses an author asserts that state terror, propaganda and education, were directed against Ukrainians from the first years of life in the state. The representatives of the young generation, that argued against official canons in force of domestic traditions, education, religious persuasions, were declared criminals. Drawn conclusion, that objectively it repressions felt strongly about the future ukrainian people.

Key words. *Historiography, source base, methodology of research archived, establishments, declassified documents, repressions, historical justice.*

*Надійшла до редакції 12.11.2018
Затверджена до друку 22.11.2018*

**УДК 97(477)“1932/1933”:341/485(161.2):323/281(045)
DOI: 10.31651/2076-5908-2018-1-77-85**

ЧАБАН Анатолій Юзефович,
доктор історичних наук,
професор кафедри археології
та спеціальних галузей історичної
науки Черкаського національного
університету імені Богдана
Хмельницького
e-mail: achaban0909@ukr.net

ДІЯЛЬНІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ ІЗ ВИЗНАННЯ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РР. В УКРАЇНІ ГЕНОЦИДОМ

У запропонованій статті проаналізовано один із напрямів діяльності українських дипломатів незалежної України, а саме визнання міжнародною громадськістю Голодомору 1932–33 рр. актом геноциду українського народу. Це питання зустрічає шалений опір Російської Федерації, окремих її союзників. Незважаючи на це, останнім часом дипломатії України вдалося ініціювати цілий ряд пропозицій, які отримали істотну підтримку на міждержавному, державному та регіональному рівнях.

Ключові слова: голод, Голодомор, визнання геноциду, вшанування пам'яті, жертви Голодомору, міждержавний, державний, регіональний, рівень.

Постановка проблеми. Міжнародне визнання голодомору 1932–1933 рр. як акту геноциду українського народу є одним із важливих напрямків зовнішньої політики молодій українській державі. Особливо значимим це питання постає в час інтенсивної європейської інтегративної діяльності, коли постає питання визнання української самоідентичності у колі європейських цивілізованих народів.

Мета дослідження. Метою запропонованої статті є висвітлити важливу проблему у діяльності дипломатів України, яка носить принциповий характер, і, по суті, стає критерієм ефективності їх діяльності. Визнання голодомору 1932–33 р. – геноцидом українського народу носить комплексний характер, який вміщає історичний, політичний, юридичний і гуманітарний аспекти.

Виклад основного матеріалу. Як відомо міжнародна громадськість чітко окреслила поняття терміну «геноцид», визначено юридичні та правові засади оцінки та міри покарання за скоєні злочини. 9 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято Конвенцію про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Ще Радянська Україна підписала документ в 1949 році, а в 1954 році – ратифікувала.

Стаття II Конвенції визначає геноцид як будь-яку з наступних дій, чинених з наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, що в результаті, якої здійснено: убивство членів групи; заподіяно серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи; навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове фізичне знищення її; здійснення заходів, розрахованих на запобігання дітородінню в середовищі такої групи; насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу.

Рафаель Лемкін – автор поняття «геноцид» та один із авторів Конвенції, назвав «нищення української нації» – «класичним прикладом геноциду». Згідно з Конвенцією ООН, Лемкін розглядав як невід'ємні складові частини геноциду проти українців: виморення голодом українських селян, нищення української інтелігенції та ліквідацію Української Автокефальної Православної Церкви.

В Україні першим правовим актом, який кваліфікував Голодомор як акт геноциду, був Закон «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні», ухвалений Верховною Радою 28 листопада 2006 року. Стаття 1 цього документа встановила: «Голодомор 1932–1933 років в Україні є геноцидом українського народу». Закон став політико-правовим підґрунтям для проведення масштабного офіційного розслідування злочину геноциду в Україні в 1932–1933 роках.

Прийняття цього Закону гуртувалося на цілу раду доказів, які підтверджують наявність наміру знищити частину української нації:

1. Українським селянам було заборонено виїжджати поза межі територій, охоплених голодом; (На кордонах УСРР та на залізничних станціях були розташовані військові частини та ГПУ. Відповідно до постанови від 22 січня 1933 року органи влади були зобов'язані «не допускати масового виїзду селян із Північного Кавказу в інші краї та в'їзд до меж краю з України», а також «масового виїзду з

- України в інші краї та в'їзд в Україну з Північного Кавказу». Українці були заблоковані в межах голодуючої території і позбавлені шансів на порятунок);
2. Керівники державних структур на місцях, які намагались допомогти голодуючим селянам, шляхом виділення продуктів з колгоспних фондів, зазнавали жорстоких репресій;
 3. Під час масового вимирання українців, у державних резервах зберігались великі обсяги збіжжя, що не були використані для рятунку голодуючих України, також СРСР в цей час активно здійснював експорт українського зерна;
 4. Радянська влада відмовилась від міжнародної благодійної допомоги, оголосивши голод в Україні неіснуючим;
 5. З другої половини 1933 року та на початку 1934 року смертність в Україні зменшилась. Це було пов'язано з ухвалою низки постанов, спрямованих на поліпшення умов праці в колгоспах. Вирішальним чинником в припиненні голоду було скасування старої системи хлібозаготівель. Цими діями режим продемонстрував свою здатність контролювати голод.

Постановою суду визнано доведеним, що Голодомор 1932–1933 років в Україні:

- сплановано з метою придушення українського національно-визвольного руху та недопущення побудови незалежної Української держави;
- вчинено шляхом насильного вилучення в українських селян усіх харчових продуктів та позбавлення їх доступу до їжі, тобто штучного створення життєвих умов, що призвели до фізичного знищення питомого складника української національної групи – українського селянства (в Україні на той час абсолютна більшість селян була українцями, а абсолютна більшість українців – селянами);
- здійснено як один із етапів спецоперації проти частини української національної групи як такої, оскільки саме українська нація, а не національні меншини була суб'єктом державотворчого самовизначення і лише вона могла реалізувати закріплене Конституцією СРСР 1924 року право на самовизначення шляхом виходу із СРСР та утворення незалежної Української держави.

Саме таке історичне тло подій 1932–1933 рр. в Україні їх правова оцінка лежить в основі діяльності дипломатичних установ України у проведенні діяльності щодо визнання Голодомору – геноцидом українського народу.

У рамках своєї діяльності як на двосторонньому, так і багатосторонньому рівнях Україна виступає за встановлення історичної правди і вшанування міжнародним співтовариством пам'яті про мільйони українців, котрі були цілеспрямовано знищені сталінським режимом.

Проблема заперечення злочину Голодомору 1932–1933 років в Україні в цілому чи заперечення його як злочину геноциду, як і проблема заперечення багатьох інших злочинів геноцидів, не є новою.

Найбільше заперечень Голодомору як злочину геноциду чуємо нині від Росії, яка називає себе правонаступницею Радянського Союзу. Ця тенденція є тривожною для громадян України. Анексії Криму та російської агресії на Сході України передували заяви керівництва РФ про «єдиний народ» російський та український із невизнанням українців окремою нацією. Все це викликає велике занепокоєння в українців, які пережили геноцид. Світ, де тоталітаризм у тих чи інших формах продовжує існувати, повинен знати правду про Голодомор, адже ці знання дозволять уникнути подібних трагедій у майбутньому. Як доводить світовий досвід, заперечення геноцидів, їх ігнорування є надзвичайно небезпечним явищем, на яке не можна не зважати.

Якою ж є ситуація у визнанні Голодомору актом геноциду країнами Європи? Насамперед, ми намагались прослідкувати такі рівні оцінки цих трагічних для українського народу подій: – безпосереднє визнання акту геноциду, вшанування пам'яті жертв Голодомору на міждержавному, державному та регіональному рівнях.

Якщо аналізувати стан справ на міждержавному рівні то ми бачимо, що однозначно підтримала позицію України Балтійська Асамблея, яка у своїй Заяві від 24.11.2007 зазначила : *«Балтійська Асамблея ... висловлює якнайглибше співчуття жертвам геноциду і політичних репресій, як і всьому Українському народу, який відчув ці страждання.*

На державному рівні підтримку такій оцінці цих трагічних подій висловили:

Естонія (Заява Рійгікогу (Парламенту) від 20.10.1993);

Угорщина (Постанова Державних Зборів від 26.11.2003);

Литва (Заява Сейму від 24.11.2005);

Грузія (Документ Парламенту від 20.12.2005);

Польща (Постанова Сенату від 16.03.2006, а також Закон Сейму від 4.12.2006);

Латвія (Декларація Сейму від 13.03.2008);

Португалія (Резолюція Асамблеї Республіки Португалія (парламент) від 3.03.2017).

На регіональному та муніципальному рівні:

Країна Басків (Іспанія) (незаконодавча Пропозиція Парламенту від 10.2003);

Каталонія (Іспанія) (Інституційна Декларація від 13.06.2007);

м. Есплугес де Ллобрегат (Іспанія) (Резолюція Міської ради від 18.07.2007);

м. Рим (Італія) (Резолюція муніципалітету від 19.11.2007);

Сицилія (Італія) (Постанова Регіональної Асамблеї від 21.11.2007);

Балеарські острови (Іспанія) (Пропозиція незаконодавчого характеру Парламенту від 11.12.2007);

м. Грандола (Португалія) (Резолюція Муніципальної асамблеї від 14.06.2008);

м. Кіхлей (Велика Британія) (Рішення Міської ради від 04.09.2008);

м. Таррагона (Іспанія) (Резолюція Міської ради від 15.12.2008);

м. Единбург (Велика Британія) (Відозва Міської ради від 18.12.2008);

У проекті резолюції були слова *«Голодомор може вважатися актом геноциду»*;

м. Абрантеш (Португалія) (Резолюція Муніципальної Асамблеї від 20.02.2009);

м. Брага (Португалія) (Рішення Муніципалітету від 14.07.2018);

Ватикан (Компендіум соціальної доктрини Церкви від 02.04.2004.

Спроби знищити цілу національну, етнічну, релігійну чи лінгвістичну групи є злочинами проти Бога та самої людськості, і відповідальні за ці злочини повинні відповідати за них перед судом. Двадцять століття залишило трагічні відбитки різних геноцидів: від вчиненого щодо вірменів та до вчиненого щодо українців, від вчиненого щодо камбоджійців до вчинених в Африці та на Балканах. Серед них виокремлюється Голокост Єврейського народу.

Константинополь (Послання Вселенського Патріарха Варфоломія I від 20.11.2008)

Збережені історичні документи колишнього Радянського Союзу рясніють відомостями про національність репресованих. Переважна більшість знищених, ув'язнених чи виселених – українці, до того ж, національно свідомі або господарі. ... В світовій історії за весь час існування людства не було такої трагедії, щоби за один мирний рік знищити більше людей однієї нації, ніж було знищено за кілька років війни. І хто що б не говорив, як би не намагався применшити зло, це явна ознака геноциду.

Другим важливим напрямком діяльності дипломатичних установ України є просування пропозицій щодо вшанування пам'яті жертв Голодомору в Україні. Адже відомо, що далеко не всі держави визнали трагічні події 1932–33 рр. голодомором.

Саме за ініціативи дипломатів України вшанували пам'ять жертв Голодомору на міждержавному рівні:

ООН (Спільна заява делегацій держав-членів ООН від 07.11.2003)

Голодомор – Великий голод 1932–1933 років в Україні – забрав життя від 7 до 10 мільйонів ні в чому не винних людей та став національною трагедією для українського народу. ... Ми також віддаємо данину пам'яті мільйонам росіян, казахів і представників

інших національностей, що померли від голоду в Поволжі, на Північному Кавказі, в Казахстані та інших регіонах колишнього Радянського Союзу внаслідок громадянської війни та примусової колективізації, що залишило глибокі незагойні рани у свідомості майбутніх поколінь.

Довідково: Це спільна заява Делегацій Азербайджану, Бангладеш, Білорусі, Беніну, Боснії і Герцеговини, Гватемали, Грузії, Єгипту, Казахстану, Канади, Катару, Монголії, Науру, ОАЕ, Пакистану, Молдови, РФ, Саудівській Аравії, Сирії, США, Судану, Таджикистану, Тимора–Лешті, України, Ямайки. Всього заяву підтримали 65 держав.

Декларація (офіційний документ 63-ї сесії ГА ООН)

За ініціативою України відкрита до підписання Декларація «Про вшанування 75-ї річниці Голодомору 1932–1933 рр. в Україні», співавторами якої стали 32 країни: Австралія, Австрія, Азербайджан, Албанія, Бельгія, Велика Британія, Грузія, Данія, Естонія, Ірландія, Ізраїль, Іспанія, Ісландія, Канада, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Македонія, Мальта, Монако, Норвегія, Німеччина, Польща, Сент–Люсія, США, Угорщина, Швеція, Фінляндія, Франція, Чехія, Хорватія.

ЮНЕСКО

Резолюція Генеральної конференції, прийнята одноголосно від 01.11.2007

Генеральна конференція ... Пам'ятаючи Великий Голод (Голодомор), який забрав безневинні життя мільйонів українців в 1932–1933 роках, ... Однаково вшановуючи пам'ять загиблих мільйонів росіян, казахів та представників інших національностей, які загинули від голоду в 1932–1933 роках в районі ріки Волга, на Північному Кавказі, в Казахстані та в інших частинах колишнього Радянського Союзу, ... Висловлює співчуття жертвам Великого Голоду (Голодомору) 1932–1933 років в Україні та жертвам у Росії, Казахстані та інших частинах колишнього СРСР.

Довідково: Резолюцію внесено Україною у співавторстві з 45 країнами: Азербайджаном, Алжиром, Аргентиною, Бангладеш, Буркіна-Фасо, Венесуелою, Габоном, Гватемалою, Гвінеєю, Гондурасом, Грузією, Демократичною Республікою Конго, Екваторіальною Гвінеєю, Естонією, Замбією, Зімбабве, Казахстаном, Камеруном, Канадою, Кенією, Коста-Рікою, Кот-д'Івуаром, Кувейтом, Киргизстаном, Латвією, Литвою, Маврикієм, Мадагаскаром, Македонією, Молдовою, Монако, Нігером, Нігерією, Парагваєм, Перу, Польщею, Свaziлендом, Сенегалом, США, Суринамом, Таджикистаном, Уругваєм, Філіппінами, Францією та Чехією. Резолюцію прийняли 193 країни Генеральної конференції ЮНЕСКО одноголосно.

ОБСЄ (Спільна заява від 30.11.2007)

Голодомор ... забрав невинні життя мільйонів українців внаслідок масового голоду, який виник внаслідок жорстоких дій та політики тоталітарного сталінського режиму. Ми висловлюємо шану пам'яті жертв цієї національної трагедії Українського народу.

Довідково: Заява Делегації України та Андорри, Австрії, Азербайджану, Бельгії, Боснії і Герцеговини, Болгарії, Великобританії, Канади, Данії, Іспанії, Естонії, Македонії, Франції, Грузії, Греції, Угорщини, Ірландії, Ісландії, Латвії, Ліхтенштейн, Литви, Люксембургу, Молдови, Німеччини, Норвегії, Польщі, Ватикану, Словаччини, США, Швеції та Чехії.

Варто підкреслити про особливі позиції окремих держав. Зокрема, делегацій Російської Федерації та Туреччини.

Заява Делегації РФ: *Російська позиція стосовно проблеми «Голодомору» залишається без змін – мільйони громадян багатьох різних національностей стали жертвами справді трагічних подій 1932–1933 років і, відповідно, було б несправедливо говорити про знищення лише етнічно українських громадян. Голод в СРСР в 1930-их роках був наслідком «класової» політики, колективізації сільського господарства та «розкуркулення» селянства, які проводилися в той період.*

Заява Делегації Туреччини: *Ми разом з владою та народом України у їхньому вшануванні гуманітарної катастрофи, який також є трагічним епізодом їхньої історії.*

Враховуючи гуманітарний вплив цієї трагедії жодна держава-учасник [ОБСЄ] не може дистанціювати себе від заяви, зробленої Україною. ... Виглядає на те, що українська влада намагається додати гуманітарну важливість цієї сумної події бажанням політичного визнання. ... Коли йдеться про ставлення до такого важливого питання в політичному контексті, найвищий та незмінний принцип політики Туреччини полягає в тому, що оцінка історичних подій повинна залишатися у виключній компетенції істориків.

ПА ОБСЄ (Резолюція від 03.07.2008)

ПА ОБСЄ віддає данину пам'яті безневинним життям мільйонів українців, загиблих під час Голодомору 1932–1933 років внаслідок масового голоду, викликаного жорсткими навмисними діями й політикою тоталітарного сталінського режиму ... Вітає визнання Голодомору в ООН, ЮНЕСКО та національними Парламентами ряду держав-учасниць ОБСЄ ... підтримує ініціативу України щодо розкриття всієї правди цієї трагедії Українського народу ... Рішуче пропонує всім Парламентам вжити заходів для визнання Голодомору.

Європарламент (Резолюція Європарламенту від 23.10.2008)

Європейський парламент ... беручи до уваги Конвенцію ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, ... враховуючи те, що голод–Голодомор 1932–1933 років був цинічно та жорстко спланований режимом Сталіна для того, щоб провести політику СРСР колективізації сільського господарства всупереч волі сільського населення України, ... визнає Голодомор (штучний голод 1932–33 років в Україні) жахливим злочином проти народу України та проти людяності; рішуче засуджує ці дії, спрямовані проти українського селянства; ... закликає країни, які виникли після розпаду Радянського Союзу, відкрити свої архіви для всебічного вивчення Голодомору в Україні 1932–1933 років, щоб повноцінно розкрити та повністю дослідити причини та наслідки трагедії;

ПАРЄ

Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) у пунктах 10–11 резолюції 1723 «Вшанування пам'яті жертв Великого Голоду (Голодомору) на території колишнього СРСР» від 28 квітня 2010 року визнала Голодомор «злочином Радянського режиму проти власного народу» та злочином проти людяності. Юридичний комітет Ради Європи в рішенні від 9 березня 2010 року (доповідач представник Сполученого Королівства п. Поль Рауен) запропонував внести в Резолюцію 1723 доповнення «Ці трагічні події в Україні, названі Голодомором (політично-мотивований голод) повинні бути визнані злочином геноциду».

На державному рівні

Іспанія (Пропозиція незаконодавчого характеру Конгресу від 30.05.2007)

Чехія (Рішення Палати депутатів від 30.11.2007)

Словаччина (Декларація Народної Ради від 12.12.2007)

Росія (Заява Державної Думи РФ від 02.04.2008)

У результаті голоду, викликаного насильницькою колективізацією, постраждали багато регіонів СРСР (Поволжя, Центрально-чорноземна область, Північний Кавказ, Урал, Крим, частина Західного Сибіру), Казахстану, України, Білорусі. Від голоду і хвороб, пов'язаних з недоїданням, у 1932–33 роках там загинуло близько 7 мільйонів людей.

Ця трагедія не має і не може мати міжнародно встановлених ознак геноциду і не повинна бути предметом сучасних політичних спекуляцій.

Депутати Державної Думи, віддаючи данину пам'яті жертвам голоду 30-х років на території СРСР, рішуче засуджують режим, який знехтував життям людей заради досягнення економічних і політичних цілей, і заявляють про неприйнятність відродження в державах, що раніше входили до складу СРСР, тоталітарних режимів, що нехтують правами і життям своїх громадян.

На регіональному та муніципальному рівні

Папа Римський

Послання Папи **Івана Павла II** кардиналу Л. Гузару від 23.11.2003

Мова йде про жахливий задум, здійснений з холодним розрахунком можновладцями тієї епохи. ... Досвід цієї трагедії повинен сьогодні керувати почуттями ті діяльності Українського народу на шляху до злагоди та співпраці. ... Потрібно докласти зусиль до щирого та дійового примирення: саме у такий спосіб можна вшанувати жертви, які належать усьому Українському народу.

Послання Папи **Бенедикта XVI** від 21.11.2007

Отже, станом на початок 2018 року геноцидом українського народу визнали Голодомор 1932–1933 рр. 18 держав світу. Зокрема, Австралія, Ватикан, Грузія, Еквадор, Естонія, Канада, Колумбія, Латвія, Литва, Мексика, Парагвай, Перу, Польща, Угорщина, Португалія, Україна, США.

Шість церков: Католицька церква, Українська греко-католицька церква, Константинопольська православна церква, УПЦ (КП), УПЦ (МП), УАПЦ та інші конфесії.

Засудили Голодомор в Україні: Андора, Аргентина, Бразилія, Іспанія, Італія, Словаччина, США, Чехія, Чилі.

Звертає на себе увагу, що європейські держави досить обережно відносяться до питання визнання Голодомору геноцидом українського народу. Безумовно, що цим стоїть активна протидія дипломатії РФ, а також стереотипи, які сформувалися ще у 30-х роках минулого століття і діють до нашого часу.

Принагідно варто згадати, що провідні британські письменники, такі як Бернард Шоу та Герберт Уеллс, які відвідували Радянський Союз в 1934 році, категорично заперечували існування Голоду в Україні.

Маніпуляції досягли висоти під час візиту французького прем'єр-міністра Едуара Ерію до України з 26 серпня до 9 вересня 1933, котрий заперечив будь-який голод та порівняв Україну з «садом, який розквітнув». Ерію заявив для преси, що жодного голоду в Україні нема, він не бачив жодного свідчення про його існування, і що це доводило, що критики Радянського Союзу поширювали плітки.

Зіграв тут свою роль і англо-американський журналіст Вольтер Дюранті, який впродовж 14 років (1922–1936) очолював московське бюро газети «Нью-Йорк Таймс», у 1932 за серію репортажів з СРСР здобув престижну Пулітцерівську премію в журналістиці, і який наполегливо заперечував Голодомор у своїх роботах.

Які ж аргументи висувають прихильники заперечення акту геноциду, чи Голодомору?

Перші – стверджують, що:

- Жодного голодомору взагалі не було, а була посуха на значній території СРСР (а не лише в Українській СРР), в результаті чого у населення були певні проблеми з харчуванням. Кількість загиблих (мільйони) завищена з метою спекуляції.
- Голодомор був спричинений неврожаєм.
- Багато селян загинуло не від голоду, а тільки від хвороб.
- Другі, погоджуються, що мільйони людей загинули в Україні від голоду, але:
- Голод було викликано необхідністю експортувати значну кількість зерна для сплати закупівель передових технологій, необхідних для індустріалізації СРСР, тобто метою було винятково вилучати зерно, а не загибель селян;
- В Україні ситуація (тобто кількість загиблих) була гіршою, ніж в інших частинах СРСР, викликано лише «перегинами» тодішнього керівництва України.
- Вилучення продовольства виправдано тим, що воно дозволило здійснити індустріалізацію, а індустріалізація – перемогти Німеччину у Другій світовій війні.

Висновки. Дипломатам України доводиться активно протидіяти поглядам опонентів стосовно кваліфікації Голодомору як акту геноциду, зокрема, про те, що не можна кваліфікувати геноцидом події, що сталися до укладення міжнародного документу про

геноцид (1948) а також оскільки від голоду помирали не лише в Українській СРР, а також що немає доказів про акцію, направлену саме проти українців.

Саме із такими підходами до оцінки Голодомору 1932–33 рр. в Україні довелося стикнутися співробітникам Посольства України у Республіці Казахстан у 2003–2006 рр. Безпосереднім учасником цих подій довелося бути автору.

Самі ці стереотипи сьогодні необхідно здолати нашим дипломатам і провести лінію нашої держави у країнах перебування про визнання Голодомору в Україні у 1932–33 роках, а також визнання його актом геноциду проти українського народу. Варто зазначити і те, що в процесі підготовки майбутніх фахівців із міжнародних відносин необхідно всебічно опрацьовувати історичні, юридичні і правові засади геноциду українського народу в роки Голодомору 1932–33 рр. та форми і методи подолання негативного ставлення у міжнародному визнанні його геноцидом.

Література:

1. Robert Conquest *Reflections on a Ravaged Century* (2000) ISBN 0–393–04818–7, p. 96
2. Закон України Про Голодомор 1932–1933 років в Україні, ЗАКОН УКРАЇНИ № 376–V Про Голодомор 1932–1933 років в Україні
3. Сarynnyk M. «The New York Times and the Great Famine», *The Ukrainian Weekly*, September 25, 1983, No. 39, Vol. LI.
4. James E. Mace, «Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine» (paper delivered at a conference on «Recognition and Denial of Genocide and Mass Killing in the 20th Century», held in New York City on November 13, 1987), *The Ukrainian Weekly*, January 10, 1988, No. 2, Vol. LVI
5. Сергійчук В. Як нас морили Голодомом 1932–1933 / В. Сергійчук. – Київ : Київський Національний Університет, 2006. – С. 322–323.
6. Голод в Україні у першій половині ХХ століття: причини та наслідки (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947) // Матеріали Міжнародної наукової конференції. Київ, 20–21 листопада 2013 р. / М. Антонович, Г. Боряк, О. Гладун, С. Кульчицький. НАН України. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи, Інститут історії України; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Національний університет «Кієво-Могилянська академія». – К., 2013. – 364 с.
7. Дуцик Д. Відцензурований Голодомор.
8. Raphael Lemkin Papers, The New York Public Library, Manuscripts and Archives Division, Astor, Lenox and Tilden Foundation, Raphael Lemkin ZL–273. Reel 3. (рік: 1953) // *Holodomor: Reflections on the Great Famine of 1932–1933 in Soviet Ukraine* / L.Y. Luciuk. – Kingston : The Kashtan Press, 2008.
9. Міжнародне визнання Голодомору. <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%BD/holodomor-remembrance/holodomor-international-recognition>.
10. Мельниченко В. М. Трагедія незнищеного духу / В. М. Мельниченко // Національна книга пам'яті жертвам Голодомору 1932–1933 років. Черкаська область. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2008. – С. 8–11.

References:

1. Robert Conquest, *Reflections on a Ravaged Century* (2000). ISBN 0-393-04818-7, 96.
2. The Law of Ukraine on the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine, LAW OF UKRAINE No. 376-V On the Holodomor of 1932–1933 in Ukraine (in Ukr.)
3. Sarynnyk, M. (1983). The New York Times and the Great Famine, *The Ukrainian Weekly*, September 25, No. 39, Vol. LI.
4. James E. (1988). Mace, «*Collaboration in the suppression of the Ukrainian famine*» (paper delivered at a conference on «*Recognition and Denial of Genocide and Mass Killing in the 20th Century*», held in New York City on November 13, 1987), *The Ukrainian Weekly*, January 10, No. 2, Vol. LVI.
5. Serhiychuk, V. (2006). As we were starved in the 1932–1933. Kyiv: Kyiv National University, 322–323. (in Ukr.)
6. Famine in Ukraine in the first half of the twentieth century: causes and consequences (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947): *Materials of the International Scientific Conference*. Kyiv, November 20–21, (2013) / M. Antonovich, G. Boryak, O. Gladun, S. Kulchytsky. National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of Demography and Social Studies named after M. V. Ptukha, Institute of History of Ukraine; Kyiv National Taras Shevchenko University; National University of Kyiv–Mohyla Academy. – K., 364 pp. (in Ukr.)
7. Dutsik D. *Censored Holodomor*. (in Ukr.)
8. Raphael Lemkin Papers, The New York Public Library, Manuscripts and Archives Division, Astor, Lenox and Tilden Foundation, Raphael Lemkin ZL–273. Reel 3. (Year: 1953). *Holodomor: Reflections on the Great Famine of 1932–1933 in Soviet Ukraine* / L.Y. Luciuk Kingston: The Kashtan Press, 2008.

9. International recognition of the Holodomor. <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/holodomor-remembrance/holodomor-international-recognition> (in Ukr.)
10. Melnichenko, V. M. (2008). Tragedy of the Invincible Spirit. *National Book of Memory for the victims of the Holodomor of 1932-1933. Cherkasy region*. Cherkassy: View. Chabanenko Yu. A., 8–11. (in Ukr.)

CHABAN A. Yu.,

ACTIVITY OF UKRAINIAN DIPLOMATIC INSTITUTIONS REGARDING RECOGNITION OF THE 1932–1933 HOLODOMOR IN UKRAINE AS GENOCIDE

International recognition of the 1932–1933 Holodomor as an act of genocide against the Ukrainian people is one of the important directions of the foreign policy of the young Ukrainian state. This issue is particularly significant in the time of intensive European integration, when the issue of recognition of Ukrainian self-identity in the circle of European civilized peoples arises.

The present article analyzes the current state of recognition of the 1932–33 Holodomor as an act of genocide against the Ukrainian people, successes and problems on this path. This issue encounters fierce resistance from the Russian Federation and some of its allies. Despite this, Ukraine's diplomacy has recently succeeded in initiating a number of proposals that have received significant support at the international, state and regional levels.

It is emphasized that the issue of international recognition of the 1932–33 Holodomor as the genocide against the Ukrainian people has a complex nature that embraces the historical, political, legal and humanitarian aspects, as well as it is fundamental and, in fact, becomes a criterion for the effectiveness of the diplomatic activities.

Key words: *famine, Holodomor, recognition of genocide, commemoration of victims of the Holodomor at the international, state and regional levels.*

*Надійшла до редакції 13.11.2018
Затверджена до друку 16.11.2018*